

EU's energi- og klimaunion:

En analyse av et utvidet klimasamarbeid mellom Norge og EU

EUs energi- og klimaunion: En analyse av et utvidet klimasamarbeid mellom Norge og EU

23. april 2018

Anne Therese Gullberg
Stine Aakre

CICERO Senter for klimaforskning
P.B. 1129 Blindern, 0318 Oslo
Telefon: 22 00 47 00
E-post: post@cicero.oslo.no
Nett: www.cicero.oslo.no

CICERO Center for International Climate Research
P.O. Box 1129 Blindern
N-0318 Oslo, Norway
Phone: +47 22 00 47 00
E-mail: post@cicero.oslo.no
Web: www.cicero.oslo.no

Tittel: EUs energi- og klimaunion: En analyse av et utvidet klimasamarbeid mellom Norge og EU

Forfatter(e): Anne Therese Gullberg* og Stine Aakre

Finansieringskilde: Norges Forskningsråd

Prosjekt: CICEP – 30484

Prosjektleder: Steffen Kallbekken

Kvalitetsansvarlig: Merethe Dotterud Leiren

Nøkkelord: EU, Norge, klima, energi, 2030, nasjonale målsettinger, Parisavtalen

Sammendrag: : Dette arbeidsnotatet gir en kort gjennomgang av norsk klimapolitisk debatt anno 2018. Det redegjøres for hvordan EUs energi- og klimapolitikk etterhvert er blitt stadig mer integrert, og hvordan EUs energiunion vil ha betydning også for Norge. Regjeringen Solberg la i juni 2017 frem Stortingsmelding 41 (2016-2017) Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid. Denne bygget videre på regjeringens første klimamelding fra 2015, hvor regjeringen foreslo å samarbeide med EU om å oppfylle det norske Parismålet. Regjeringen Solberg er nå i forhandlinger med EU om et tettere klimasamarbeid. Notatet diskuterer hvilke områder som berøres av et utvidet klimasamarbeid, og mulige forhandlingsutfall.

Norge har gjennom Parisavtalen forpliktet seg til å redusere utslippene med 40 prosent innen 2030. Parismålet og Norges deltakelse i EUs kvotesystem vil bestå uansett om Norge velger å gå fullt inn i en klimaunion eller et løsere klimasamarbeid. Avtaleformen (union eller samarbeid) kan ha konsekvenser for eventuelt nye klimamål og oppfølgingen av disse. Som fullverdig medlem av en klimaunion, vil Norges klimamål kunne komme til å følge av EUs nye mål. I et løsere klimasamarbeid, vil Norge sette egne målsettinger. Notatet diskuterer også eventuelle konsekvenser for Norges oppfyllelse av bidraget til Parisavtalen dersom EU og Norge ikke skulle lykkes med å komme til enighet om et tettere klimasamarbeid.

Språk: Norsk

* Anne Therese Gullberg har tidligere jobbet som seniorforsker ved CICERO Senter for klimaforskning. Hun er nå ansatt som seniorrådgiver i Gambit H+K. Arbeidsnotatet er skrevet på grunnlag av kunnskap hun opparbeidet seg i tiden som forsker ved CICERO, og er skrevet innenfor CICEROs faglige krav og rutiner for kvalitetssikring

Innhold

1	Introduksjon	4
2	Bakgrunn: EUs energi- og klimapolitikk	5
	2.1 En integrert energi- og klimapolitikk frem mot 2030	5
	2.2 EUs energiunion	6
3	Norsk klimapolitikk	8
	3.1 Klimameldingen 2015 – en gordisk knute blir løst	8
	3.2 Klimameldingen 2017	9
	3.3 Hva betyr klimasamarbeid med EU for Norge?	9
4	Klima- og energiunion, et løst klimasamarbeid, eller ingen samarbeidsavtale?	13
	4.1 Hva står på spill?	13
	4.2 Tre mulige forhandlingsutfall	15
	4.3 EUs nei til bilateral avtale - rakner den brede, norske koalisjonen?	15
	4.4 Renaissance for CDM?	16
5	Konklusjon og avsluttende betraktninger	17

1 Introduksjon

I februar 2015 la Europakommisjonen frem en meddelelse om EUs energiunion (Europakommisjonen 2015). Med dette la Europakommisjonen frem en strategi som skal ta EU et skritt videre på vei mot en felles energipolitikk og et felles energisystem. I dette arbeidsnotatet redegjør vi for hvordan EUs energi- og klimapolitikk etterhvert er blitt stadig mer integrert, og nå er i ferd med å inngå i en ny union – EUs energiunion. EUs energiunion vil ha stor betydning også for Norge – uansett om Norge velger å gå for full deltakelse også i klimadelen av unionen eller ikke. I arbeidsnotatet redegjør vi for norsk energi- og klimapolitikk, og diskuterer hvilke områder som berøres av et utvidet klimasamarbeid med EU. Deretter drøfter vi mulige forhandlingsutfall i Norges pågående samtaler med EU om felles oppnåelse av 2030-målene, mens vi i del fem konkluderer.

Norge har gjennom Parisavtalen forpliktet seg til å redusere utslippene med 40 prosent innen 2030. Regjeringen Solberg er nå i forhandlinger med EU om felles gjennomføring av Parismålet. Parismålet og Norges deltakelse i EUs kvotesystem vil bestå uansett om Norge velger å gå fullt inn i en klimaunion eller et løsere klimasamarbeid. Avtaleformen (union eller samarbeid) kan imidlertid få konsekvenser for eventuelt nye klimamål og oppfølgingen av disse.

Som fullverdig medlem av en klimaunion, vil Norges klimamål kunne følge av EUs nye mål. I et løsere klimasamarbeid, vil Norge sette egne målsettinger. I et eventuelt samarbeid med EU, uansett avtaleform, vil det være stor adgang til fleksibilitet i hvor utslippsreduksjonene gjennomføres, enten nasjonalt eller i andre europeiske medlemsland. Men samarbeidet vil også forplikte, med sterkere grad av kontroll og håndheving av etterlevelse. Dersom det ikke skulle bli noen avtale mellom Norge og EU om felles oppfyllelse av 2030-målene, har regjeringen varslet at den vil benytte seg av internasjonale fleksible mekanismer. Det er foreløpig noe uklart hvilken form disse vil ta under Parisavtalen.

2 Bakgrunn: EUs energi- og klimapolitikk

Denne delen av arbeidsnotatet redegjør for EUs integrerte energi- og klimapolitikk og EUs energiunion frem mot 2030.¹

2.1 En integrert energi- og klimapolitikk frem mot 2030

EU har siden 2006 søkt å integrere energi- og klimapolitikken. Grønboken *A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy* la i 2006 grunnlaget for det som skulle bli en omfattende pakke med lovforslag i energi- og klimapolitikken to år senere. Fra og med grønboken ble bærekraft, konkurransevne og energisikkerhet de tre bærende prinsippene i EUs klimapolitikk (Geden og Fischer 2008).

EUs energi- og klimapolitikk har siden 2007 vært basert på (bindende) målsetninger for reduksjoner i klimagassutslipp, fornybar energi og energieffektivisering. Dette har vært en til dels kontroversiell tilnærming (Gullberg 2013). Striden har stått om antall målsetninger, men også hvor ambisiøse de enkelte målsetningene bør være. Mange europeiske og ikke minst norske aktører, deriblant Solberg-regjeringen, har talt for bare ett bindende mål – for reduksjon i klimagassutslippene – med kvotehandelssystem som virkemiddel (Gullberg 2015). I diskusjonen om hvor ambisiøse målsetninger EU bør sette, argumenterte lenge Polen og enkelte andre østeuropeiske land for at EU burde avvente en internasjonal avtale før EU vedtok mer ambisiøse mål, mens flere av medlemslandene i Vest- og Nord-Europa argumenterte for at EU burde vise vei og gå foran (Skovgaard 2014). I januar 2014 la Europakommisjonen frem forslag til et overordnet bindende utslippsmål på 40 prosent reduksjon fra 1990 til 2030 og en gradvis tilstramning av kvotesystemet etter 2020. Europakommisjonen valgte dermed å ikke avvente en internasjonal klimaavtale før nye, mer ambisiøse mål ble lagt frem.

Europakommisjonen foreslo samtidig et nytt fornybarmål på 27 prosent. Målet skulle – til forskjell fra fornybarmålet i 2020 – ikke brytes ned til bindende mål på nasjonalt nivå. Dette ble av mange, ikke minst fornybarindustrien og miljøbevegelsen, oppfattet som en klar svekkelse av fornybarpolitikken sammenlignet med de bindende målsetningene fra 2020-pakken. Store deler av europeisk næringsliv var derimot tilfreds med at fornybarmålet og energieffektiviseringsmålet ikke ble bindende. De støttet primært ett bindende mål – målet om reduksjon av klimagassutslipp. Flere mål ville ifølge disse aktørene undergrave kostnadseffektiviteten i klimapolitikken, og ikke-bindende målsetninger var å foretrekke fremfor bindende målsetninger.

I oktober 2014 sluttet Det europeiske råd seg til Europakommisjonens forslag om å redusere utslippene med 40 prosent innen 2030 og en gradvis tilstramning av kvotesystemet. Sektorene som dekkes av kvotesystemet (kraftproduksjon, energi-intensiv industri, petroleum), skal redusere utslippene med 43 prosent, mens de som faller utenfor (bygg, transport, landbruk og avfall), skal kutte utslippene med 30 prosent. Fra 2020 opphører muligheten til å oppfylle nasjonale klimamålsetninger ved bruk av den grønne utviklingsmekanismen (CDM²).

I samme møtet vedtok Det europeiske råd forslaget om et fornybarmål på 27 prosent, som skulle være bindende på EU-nivå, samt et ikke-bindende (“indikativt”) mål om 27 prosent

¹ Denne delen er delvis basert på Gullberg og Aakre (2015).

² Clean Development Mechanism – CDM.

energieffektivisering. Det sistnevnte målet skal revideres allerede i 2020, og det åpnes da for et høyere energieffektiviseringsmål.

Fischer og Geden (2015) argumenterer for at mens EU i mange år fokuserte på sin lederrolle i de internasjonale klimaforhandlingene, ble dette fokuset nå tonet ned, samtidig som EU gikk over til en skrittvis (inkrementell) politikk på hjemmebane.

2.2 EUs energiunion

I februar 2015, bare få måneder etter Det europeiske råd hadde kommet til enighet om nye klima- og energimål for 2030, la Europakommisjonen frem en meddelelse om EUs energiunion (Europakommisjonen 2015). Målet var en ytterligere integrering av energi- og klimapolitikken.

Strategien siktet mot en felles energipolitikk og et felles energisystem. EU satset nå på flere fronter for å øke energisikkerheten – samtidig som klimamålene skulle nås ved at økonomien “dekarboniseres” ved å gjøre europeisk økonomi mindre karbonintensiv. Strategien bygger på fem dimensjoner:

1. Energisikkerhet, solidaritet og tillit,
2. et fullt integrert europeisk energimarked,
3. energieffektivisering skal bidra til mindre etterspørsel etter energi,
4. overgang til en lavkarbonøkonomi (dekarbonisering) og
5. forskning, innovasjon og konkurranseevne.

EUs energiunion er med andre ord ikke bare en energiunion. Også klimapolitikken – i form av overgang til en lavkarbonøkonomi – er en viktig dimensjon.

Samtidig var det klart at ulike land og politikere la ulikt innhold i ideen om EUs energiunion (Szulecki et al. 2016). På det tidspunktet ideen om EUs energiunion ble lansert sto behovet for energisikkerhet høyt på den politiske agendaen, og mange av energi- og klimamålene ble forstått som viktige veier til å øke EUs energisikkerhet.

Økt produksjon av fornybar energi skulle gjøre EU mindre avhengig av energiimport. Også energieffektivisering skulle spille en viktig rolle for å øke energisikkerheten i de europeiske landene. Europakommisjonen la frem en rekke konkrete energieffektiviseringstiltak, og viste videre til at energieffektivisering i fremtiden skulle betraktes som en viktig energikilde – på linje med annen energiproduksjon. Men fornybar energi og energieffektivisering var bare to av flere veier til økt energisikkerhet for EUs medlemsland. Gass og behovet for sikker tilgang på gass var en annen viktig vei.

De østeuropeiske landene ønsket et felles innkjøpsorgan for gass for å øke energisikkerheten. I Europakommisjonens forslag het det at EU vil vurdere mulighetene for at medlemslandene frivillig går sammen om kollektive innkjøp av gass – under kriser og der medlemslandene er avhengige av forsyning fra en enkelt aktør (les: Russland). Europakommisjonen tok dessuten forbehold om at en slik ordning må være i tråd med både EUs egne konkurranseregler og WTO-reglene.

For Norges del var det knyttet stor spenning til dette kravet fra spesielt de østeuropeiske landene om felleseuropeiske innkjøpsorgan for gass (joint purchasing body). Norge skrev i sin høringsuttalelse foran møtet i Det europeiske råd i oktober 2014 at et slikt felles innkjøpsorgan ville undergrave et velfungerende gassmarked. Det ble dessuten stilt spørsmål ved lovligheten av et felles innkjøpsorgan – både under EU- og WTO-reglene. Kravet om et felleseuropeisk innkjøpsorgan for gass ble etterhvert lagt til siden i EU. Den norske debatten om EUs energiunion skulle derfor etterhvert dreie over fra et felleseuropeisk innkjøpsorgan for gass til det felleseuropeiske energibyrået ACER.

Fremleggelsen av EUs pakke om en energiunion, understreket at EU får en stadig viktigere rolle i norsk energi- og klimapolitikk. Norge ble trukket frem som en viktig samarbeidspartner både når det gjelder olje og gass, og Europakommisjonen viste til at EU fortsatt vil integrere Norge i EUs

interne energipolitikk (Europakommisjonen 2015: 7). Og i Norge valgte norske politikere å orientere seg enda mer mot EU.

3 Norsk klimapolitikk

Omtrent på samme tid som Europakommisjonen lanserte ideen om EUs energiunion, la Solberg-regjeringen i februar 2015 frem sin første klimamelding. Hovedgrepet i klimameldingen var et forslag om et tettere klimasamarbeid med EU gjennom en bilateral avtale om felles oppfyllelse av klimaforpliktelsene også utenfor kvotesystemet, såkalt “ikke-kvotepliktig sektor”.

3.1 Klimameldingen 2015 – en gordisk knute blir løst

Regjeringen Solberg la i februar 2015 frem Stortingsmelding 13 (2014-2015) *Ny utslippsforpliktelse for 2030 – en felles løsning med EU* (Regjeringen 2015). I meldingen foreslo regjeringspartiene Høyre og Fremskrittspartiet (FrP), sammen med Venstre og Kristelig Folkeparti (KrF), å forplikte seg til å redusere Norges klimagassutslipp med 40 prosent sammenlignet med 1990-nivå. Dette målet skulle nås sammen med EU, og regjeringen varslet at den vil forhandle frem en bilateral avtale med EU. De fire “samarbeidspartiene” ville med dette knytte Norge enda tettere til EUs klimapolitikk.

Høyre og FrP-regjeringens forslag løste to politiske utfordringer:

For det første var det på dette tidspunktet et stort press på regjeringen. EU hadde satt et mål om 40 prosent utslippskutt innen 2030. Både fra opposisjonspartiene, støttepartier, miljøbevegelsen og LO og NHO, ble det uttrykt tydelige forventninger til at Norge skulle legge seg på samme ambisiøsnivå som EU (Christensen 2017). Det var vanskelig politisk sett å forsvare en mindre ambisiøs målsetning for Norge enn for EU.

For det andre kan Høyre og FrP-regjeringens forslag om å knytte Norges klimamålsetninger til EUs, sees som et forsøk på å avslutte den årelange debatten om utslippskutt nasjonalt eller internasjonalt, “hjemme” eller “ute”, en gang for alle.

Arbeiderpartiet, Høyre og FrP har gjennom mange år lagt vekt på fleksibilitet og kostnadseffektivitet i klimapolitikken. Dette har tradisjonelt vært stikkordene for å gjøre utslippskuttene utenfor Norges grenser, der det er billigere og man får større utslippskutt igjen for pengene. De andre partiene har argumentert for å gjøre utslippskuttene hjemme, delvis av moralske grunner, men også for å forberede landet på å bli et lavutslippssamfunn.

Et bredt flertall i Stortinget, bestående av alle partier bortsett fra Sosialistisk Venstreparti (SV), viser at Solberg-regjeringens grep var svært vellykket. Den tradisjonelle “hjemme versus ute”-debatten hadde tidligere delt de norske partiene i to leire, med Arbeiderpartiet, Høyre og FrP på “ute”-laget og SV, Senterpartiet, Venstre og KrF på “hjemme”-laget. Med Høyre og FrP-regjeringens nye grep, var det bare SV som sto igjen på “hjemme”-laget. En gordisk knute ble løst.

Høyre og FrP-regjeringen la vekt på at Norge skulle kunne benytte seg av samme fleksibilitet som EU-landene, og dermed kutte utslippene i andre europeiske land istedenfor i Norge. SV etterlyste derimot konkrete og målbare ambisjoner for nasjonale utslippskutt både i og utenfor kvotesystemet, og dessuten konkrete forpliktelser om klimatiltak og klimatilpasning i utviklingslandene. Miljøpartiet de grønne, som i 2013 ble valgt inn på Stortinget for første gang, sluttet seg til det brede flertallet, men etterlyste som SV også nasjonale målsetninger. Og der miljøbevegelsen i samlet flokk ofte hadde kritisert norske regjeringer for å snike seg unna nasjonale forpliktelser, var nå miljøbevegelsen splittet. Bellona var nå full av lovord for Solberg-regjeringens tilslutning til EUs klimapolitikk (Dagbladet 2015).

3.2 Klimameldingen 2017

Regjeringen Solberg la i juni 2017 frem Stortingsmelding 41 (2016-2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid* (Regjeringen 2017a). Stortingsmeldingen bygget videre på regjeringens første klimamelding fra 2015, hvor regjeringen foreslo å samarbeide med EU om å oppfylle det norske målet om 40 prosent utslippskutt innen 2030.

Stortingsmeldingen ble av klima- og miljøminister Vidar Helgesen beskrevet som en “løypemelding”. Meldingen oppsummerte først og fremst de målsetninger som var satt i løpet av stortingsperioden, samt en rekke vedtak om hvordan målene var tenkt nådd på viktige politikkområder som transport. Som tittelen på meldingen forteller, er store deler av meldingen viet til EUs klimapolitikk, bakgrunnen for forhandlingene om et klimasamarbeid med EU, og hva EUs klimapolitikk i ikke-kvotepiktig sektor vil innebære for Norge. Videre ble det lagt frem utslippsfremskrivninger for norske klimagassutslipp. Med klimameldingen kom debatten om utslippskutt hjemme eller ute igjen på dagsorden.

Regjeringen erklærte også at den la opp til å gjøre om lag to tredeler av kuttene i ikke-kvotepiktig sektor hjemme (NTB 16/06/2017a), den siste delen skulle kuttes ved hjelp av fleksibilitetsmekanismene i EU. Regjeringen fikk sterk kritikk fra SV for å i praksis avskaffe nasjonale klimamålsetninger (NTB 16/06/2017a), og Arbeiderpartiet kritiserte regjeringen for å kun oppsummere fire år med vedtak fattet i Stortinget, ofte mot Høyres og Fremskrittspartiets stemmer (NTB 16/06/2017b). Venstres nestleder og daværende leder for Stortingets energi- og miljøkomite, i dag klima- og miljøminister, Ola Elvestuen, mente at utslippskuttene i sin helhet burde gjøres i Norge (NTB 16/06/2017c).

Klimameldingen fra 2017 gjenspeilte først og fremst at Regjeringen Solbergs viktigste grep i norsk klimapolitikk er nettopp samarbeidet med EU.

3.3 Hva betyr klimasamarbeid med EU for Norge?

Norge har allerede et nært samarbeid med EU i klima- og energipolitikken. Her går vi gjennom noen av de viktigste områdene, og der det er relevant diskuterer vi betydningen av et eventuelt klimasamarbeid med EU i ikke-kvotepiktig sektor.

Kvotesystem – samarbeid gjennom mange år

Norge har siden 2008 vært tilknyttet EUs kvotesystem (EU ETS³). Kvotesystemet omfatter i hovedsak utslipp fra industri, kraftproduksjon og petroleum, og utslippene skal kuttes med 43 prosent innen 2030 – sammenlignet med 2005. Europakommisjonen, Europaparlamentet og Ministerrådet har nå kommet til enighet i trialogen (forhandlinger mellom de tre institusjonene): Antall kvoter, og dermed utslipp, skal kuttes raskere enn tidligere. Fra 2021 kuttes antallet kvoter med 2,2 prosent, mens kuttet er på 1,74 prosent årlig frem til 2020. Her ligger også rammene for CO₂-kompensasjonsordningen, som er av stor betydning for norsk kraftintensiv industri.

Ikke-kvotepiktig sektor – bilateral avtale, protokoll 31 eller innlemmelse i EØS?

Solberg-regjeringens klimamelding fra 2015 foreslo altså at Norge skulle samarbeide med EU også om utslippskutt utenfor kvotesystemet: i transport, jordbruk, bygg og avfall, såkalt ikke-kvotepiktig sektor. Forslaget fikk bred oppslutning, men Stortinget presiserte at samarbeidet med EU skulle gjøres gjennom en bilateral avtale – ikke gjennom EØS-avtalen. Sommeren 2016 sa imidlertid EU

³ EU Emissions Trading Scheme – EU ETS.

nei til denne løsningen. Europakommisjonen mente at regelverket burde innlemmes i EØS-avtalen på vanlig måte ved å ta “innsatsfordelingsforordningen” inn i EØS-avtalen, og dermed gå inn i også klimadelen av EUs energiunion. Ordningen for utslippsreduksjoner i ikke-kvotepliktig sektor har tidligere ikke vært betraktet som EØS-relevant, verken av EU eller av Norge. Som alternativ til full innlemmelse i EØS-avtalen lanserte Norge en kompromissløsning, en såkalt protokoll 31-løsning: Et løst klimasamarbeid under EØS, men utenfor de fire friheter.

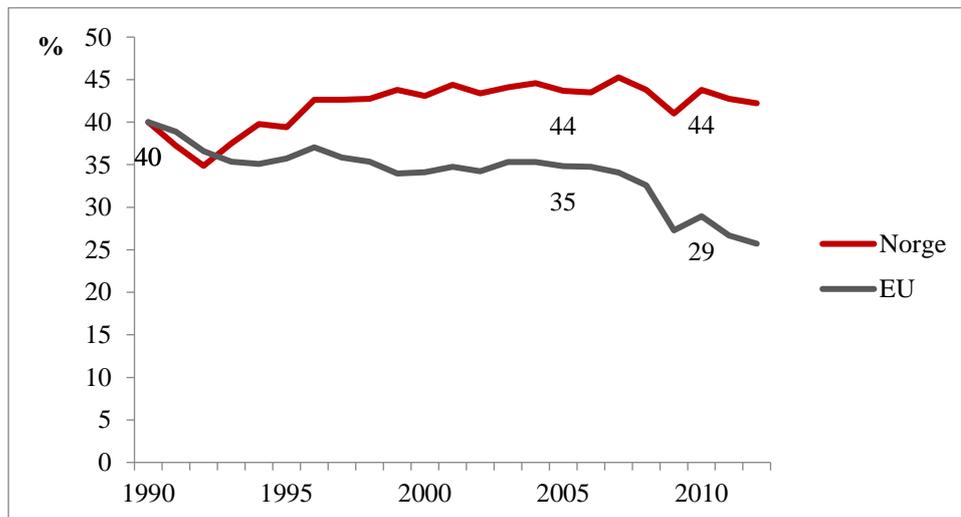
Innsatsfordelingsforordningen innebærer 30 prosent utslippskutt i ikke-kvotepliktig sektor sammenlignet med 2005. De rikeste landene må kutte mest, mens landene med lavest brutto nasjonalprodukt vil måtte stabilisere utslippene.

Innsatsfordelingen beregnes på grunnlag av brutto nasjonalprodukt (BNP) per innbygger. Formelen for utslippskutt ble forhandlet frem som en del av 2020-pakken, og denne formelen videreføres i 2030-pakken (Gullberg og Aakre 2015). I perioden fra 2021 til 2030 skal imidlertid utslippskuttene i ikke-kvotepliktig sektor variere fra 0 til 40 prosent – mens kuttene i 2020-pakken varierte mellom -20 og 20 prosent. Mens land med lavt BNP per innbygger, som Romania og Bulgaria, da fikk mulighet til å øke sine klimagassutslipp med 19-20 prosent, måtte land med høyt BNP per innbygger, som Danmark, Irland og Luxemburg, redusere sine utslipp med 20 prosent.

De norske klimagassutslippene var i 2015 på 53,9 millioner tonn CO₂-ekvivalenter, og 27,3 av disse kom fra ikke-kvotepliktige kilder (Regjeringen 2017a).

Vi har tidligere vist til at et utslippskutt på 40 prosent er en utfordring for et land som knapt har kuttet utslipp siden 2005 (Gullberg og Aakre 2015). Figuren under viser nødvendige utslippsreduksjoner i ikke-kvotepliktig sektor for å nå utslippsmålene for 2030 (basert på tall tilgjengelig i 2015), gitt at kuttene på 43 prosent i kvotepliktig sektor i forhold til 2005-nivå ligger fast.

Figur 1: Gjenstående utslippsreduksjoner (%) for å nå Norges og EUs utslippsmål for 2030

Kilde: Gullberg og Aakre (2015).

Utslippskuttene skal fases inn – i utgangspunktet lineært. De siste beregningene i klimameldingen som ble lagt frem i juni 2017 viser et kvotegap på til sammen 30 millioner tonn i perioden 2021-2030 (Regjeringen 2017a). Det er dette gapet som må tettes ved utslippskutt, eller eventuelt ved bruk av fleksible mekanismer.

Det er allerede klart at om Norge kommer frem til en klimaavtale med EU, skal utslippene kuttes 40 prosent i ikke-kvotepliktig sektor. Dette følger av den ovennevnte formelen for beregning av fordeling av utslippskutt mellom EU-landene i ikke-kvotepliktig sektor. Det er ingen grunn til å tro

at beregningsmetoden vil kunne påvirkes av hvilken avtaleform som blir valgt (se mer om bilateral avtale, en protokoll 31-løsning eller full innlemmelse i EØS-avtalen i kapittel 4).

Det er gått syv år siden Europakommisjonen la frem det første klimaveikartet frem mot 2050. Målet var å redusere klimagassutslippene med 80 prosent innen 2050, og slik bidra til å begrense den globale temperaturøkningen til 2 grader sammenlignet med førindustriell tid. Med Parisavtalen fra 2015 er klimamålet skjerpet til 1,5 grader. Det betyr at de industrialiserte landene må bli karbonnøytrale allerede rundt år 2050.

Både forskere og miljøorganisasjoner peker på at dagens klimamål i EU ikke er tilstrekkelig. For å begrense temperaturøkningen til 2 grader, bør utslippene kuttes med 55 prosent innen 2030, og for å nå 1,5 gradersmålet, bør utslippene kuttes med så mye som 65 prosent innen 2030.

I mars varslet EUs klimakommisær Miguel Arias Canete at Europakommisjonen vil legge frem et nytt klimaveikart i første kvartal i 2019. Veikartet skal følge opp Parisavtalen. Dermed ligger det i kortene at Europakommisjonen er klar til å stramme til EUs klimamål. Konsekvensene for Norge kan avhenge av om Norge går fullt inn i en klimaunion med EU – eller velger et løsere klimasamarbeid under EØS, men utenfor de fire friheter. Som fullverdig medlem av en klimaunion, vil Norges klimamål kunne følge av EUs nye mål. I et løsere klimasamarbeid, avgjør Norge selv hvorvidt klimamålene skal endres.

Styringssystemforordningen - styringen av EUs energiunion

Styringssystemforordningen er et viktig steg på veien til EUs energiunion. Denne innebærer sterkere styring fra Europakommisjonen. Mer rapportering og sterkere styring fra Brussel skal kompensere for at Europakommisjonen foreslo anbefalte (“indikative”) nasjonale mål for andelen fornybar energi og energieffektivisering – ikke bindende nasjonale mål.

Forordningen inneholder krav til utarbeidelse av nasjonale energi- og klimaplaner og tilhørende rapportering på de fem dimensjonene. Styringssystemet er Europakommisjonens verktøy for å nå målene som er satt på disse fem dimensjonene.

Regjeringen vurderer utkastet til forordning som detaljert:

Utkastet til forordning inneholder detaljerte bestemmelser, og viser til annet regelverk, blant annet energieffektiviseringsdirektivene, fornybardirektivet og energimarkedsregelverket, som revideres samtidig. Det skal utarbeides nasjonale energi- og klimaplaner hvert tiende år og fremdriftsrapporter annethvert år. Det skal årlig utarbeides klimagassregnskap i henhold til forpliktelsene under FNs klimakonvensjon. Det er flere annekser i forslaget til forordningen som angir detaljerte maler for planene og rapporteringene, herunder hva disse skal inneholde og hvordan de skal utformes. Det er lagt opp til at det skal være obligatorisk å bruke malene. Det er også beskrevet prosedyrer for utforming av planene, blant annet i form av høringer, konsultasjoner og involvering av naboland gjennom regionalt samarbeid. (Regjeringen 2017b: 170).

Styringssystemforordningen er ifølge regjeringen ikke i sin helhet nødvendigvis EØS-relevant, og regjeringen har til nå ønsket å skille mellom ulike områder, slik at styringssystemforordningen ikke gjelder hele energi- og klimafeltet.

Hvis Norge velger å innlemme innsatsfordelingsforordningen i EØS-avtalen, vil høyst sannsynlig styringssystemforordningen på klimaområdet også gjelde Norge. Velger Norge et løsere klimasamarbeid, vil også styringssystemforordningen være gjenstand for forhandlinger.

Skog og landbruk – LULUCF (land use and land use change and forestry)

Reglene for beregning av CO₂-opptak i skog og andre landarealer er av stor betydning for Norge. Her står diskusjonen om referansebanen for forvaltet skog. Bruken av en historisk referansebane for uttak av skog er blitt trukket frem av skognæringen som en utfordring for Norge. I Norge er det de siste årene hogget relativt lite, men det er nå mye hogstmoden skog. Når referansebanen da er basert

på et tidsintervall der det i Norge har vært hogget lite skog, vil dette innebære at hogst i Norge blir regnet som utslipp, og at det ved hogst må kompenseres ved ytterligere utslippskutt i andre sektorer. Skognæringen har store planer om å bruke til klimavennlig virksomhet som mer bruk av tre i bygg og biodrivstoff. LULUCF-regelverket vil kunne få stor betydning for Norge i et klimasamarbeid med EU.

Fornybar energi

Fornybardirektivet rommer flere saker som er betraktet som kontroversielle. Europaparlamentet foreslår forbud mot palmeolje i biodrivstoff fra 2021 og et bindende mål på 35 prosent fornybar energi i 2030. Dessuten er egne mål for fornybar energi og energieffektivisering i tillegg til mål om utslippskutt, kontroversielt i seg selv. Store deler av næringslivet og også regjeringen har fremhevet at egne mål for fornybar energi og energieffektivisering undergraver en kostnadseffektiv klimapolitikk.

I fornybardirektivet ligger også den fra norsk side betente saken om opprinnelsesgarantier. Bli ren, norsk vannkraft kullsvart når norske kraftprodusentene selger "grønnheten" i strømmen til tyske forbrukere gjennom opprinnelsesgarantiordningen? Fornybardirektivet er imidlertid allerede tatt inni EØS-avtalen, og må derfor vurderes uavhengig av klimasamarbeid med EU i ikke-kvotepiktig sektor.

Energieffektivisering

Europaparlamentet vedtok i januar et bindende mål om 35 prosent energieffektivisering, og forslag om 1,5 prosent årlig energisparing. Mange norske aktører har vært opptatt av at redusert energibruk ikke nødvendigvis bidrar til kutt i globale klimagassutslipp ettersom norsk kraftintensiv industri produserer med svært lave klimagassutslipp basert på norsk vannkraft. Det er også i dette direktivet vi finner en i Norge mye omtalt sak; den såkalte primærenergifaktoren, som er en beregningsmåte for energi. Primærenergi er energi i sin opprinnelige form. Primærenergi kan omdannes eller transporteres til sluttbruker i form av sekundærenergi, som elektrisitet eller varme. Primærenergifaktoren definerer forholdet mellom primær- og sekundærenergi (Adapt Consulting 2011: 4).

Ettersom norsk elektrisitet er basert på fornybar vannkraft fremfor fossil kraft, vil primærenergifaktoren kunne føre til at det kan være lønnsomt å erstatte fornybar strøm med ved, olje eller gass. Dette er et direktiv som ifølge regjeringen ligger i utkanten av hva som er EØS-relevant, men regjeringen har besluttet å innlemme dette direktivet i EØS-avtalen (Regjeringen 2017b).

4 Klima- og energiunion, et løsere klimasamarbeid, eller ingen samarbeidsavtale?

Norge meldte i sitt nasjonalt fastsatte bidrag (NDC) til oppfyllelse av det kollektive utslippsmålet i Parisavtalen i 2015 inn et mål om å redusere Norges klimagassutslipp med 40 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990-nivå. Det er dette såkalte Parismålet Stortinget ønsker å oppfylle i samarbeid med EU.

I denne delen går vi igjennom mulige samarbeidsmodeller, partenes ståsted, og hva de eventuelle konsekvensene vil bli for Norge.

4.1 Hva står på spill?

I likhet med Norge, har Island i sitt nasjonalt fastsatte bidrag til Parisavtalen meldt inn et mål om å kutte sine utslipp med 40 prosent innen 2030 i forhold til 1990-nivå, og at dette målet ønskes nådd sammen med EU. Men mens Island varslet at det vil være aktuelt å sende inn reviderte mål dersom forhandlingene med EU om felles oppfyllelse ikke skulle nå frem, har Norge valgt å forplikte seg til det samme ambisjonsnivået uansett utfall av forhandlingene med EU. Parismålet vil i følge St. Meld. 13 (2014-2015) og St. Meld. 41 (2016-2016) da eventuelt være betinget av tilgang på internasjonale fleksible mekanismer i Parisavtalen (Regjeringen 2015; 2017a). I Norges NDC (s. 1) heter det at “in the event that there is no agreement on a collective delivery with the EU, Norway will fulfil the commitment individually. The ambition level will remain the same in this event”, selv om det også her (s. 4) antydes at Norge legger til grunn en tilgang på internasjonale fleksible mekanismer. Klimaloven som ble vedtatt i juni 2017 fastslår at reduksjonsmålet for 2030 er 40 prosent i forhold til 1990-nivå. Med andre ord vil Norge ha som mål kutte utslippene med 40 prosent innen 2030 i forhold til 1990-nivået, uansett avtaleform med EU.

Norge har siden 2008 vært en del av det europeiske kvotesystemet. En eventuell avtale med EU om felles oppfyllelse av Parisforpliktelsene vil innebære et tettere samarbeid også om ikke-kvotepliktige utslipp gjennom EUs innsatsfordelingsforordning (se del 3). Et tettere samarbeid vil innebære at Norge får et eget mål for utslippsreduksjoner på 40 prosent innen 2030 i forhold til 2005-nivå i ikke-kvotepliktig sektor.

For EUs del vil et tettere samarbeid med Norge om utslippsreduksjoner i ikke-kvotepliktig sektor kunne medføre at Norge bidrar finansielt til å realisere utslippsreduksjoner i EU-landene, som et ledd i oppfyllelsen av egne forpliktelser. Særlig for de landene som er ventet å ha et overskudd av utslippstillatelser, kan det være attraktivt med et tettere samarbeid med land som er ventet å etterspørre slike tillatelser, slik både Norge og Island er.

4.1.1 Strengere kontroll enn tidligere

Et eventuelt samarbeid med EU vil innebære at deler av Norges klimapolitikk underlegges strengere kontroll enn tidligere. Og et samarbeid vil også innebære et forpliktende ansvar for at ikke-kvotepliktige utslipp skal reduseres. Norges reduksjonsmål for utslipp i ikke-kvotepliktig sektor vil gjøres om til et budsjett for utslipp for perioden 2021-2030. Budsjettet setter et tak for de samlede

utslippene i perioden, men også for utslippene i det enkelte år. Under innsatsfordelingsforordningen vil hvert land få utstedt utslippsenheter, og antallet vil avhenge av utslippsmålet. Antallet utstedte utslippsenheter vil reduseres for hvert år.

4.1.1.1 Økte krav til rapportering

Ved felles oppfyllelse med EU vil EUs klimarapporteringskrav også gjelde for Norge (Regjeringen 2017a). EU pålegger medlemslandene å rapportere utslippsregnskap hvert år. I tillegg skal utslippsfremskrivninger, tiltak og virkemidler rapporteres annet hvert år. Norge vil også måtte etablere et nasjonalt rammeverk for den årlige rapporteringen om utslippsutvikling til FNs klimasekretariat.

4.1.1.2 Økt kontroll og håndheving av etterlevelse

I tillegg til økte rapporteringskrav, vil et tettere samarbeid med EU om utslippsreduksjoner innebære økt kontroll av etterlevelse. For å oppfylle forpliktelsen om utslippsreduksjoner i ikke-kvotepliktig sektor, vil det måtte være samsvar mellom utslipp i henhold til de nasjonale utslippsbudsjettene og antallet utslippsenheter som innleveres.

Frengang mot 2030-målene vil evalueres årlig. Oppfyllelse av utslippsforpliktelsen vil i Europakommisjonens forslag kontrolleres gjennom to generaloppgjør, for hvert av årene i femårsperiodene 2020-2025 og 2026-2030, i henholdsvis 2027 og 2032. Dersom det ikke er samsvar mellom utslipp og antall innleverte utslippsenheter, vil landet måtte levere inn det manglende antallet enheter, multiplisert med en faktor på 1.08, det påfølgende året.

4.1.2 Men stor grad av fleksibilitet i hvor utslippsreduksjonene foretas

En viktig årsak til at både Norge og Island har uttrykt et ønske om felles oppfyllelse av 2030-målene, er at det vil gi landene tilgang til den samme fleksibiliteten i måloppnåelse som den EU-landene har.

Det ligger stor fleksibilitet i det som i realiteten er kvotehandel også i ikke-kvotepliktig sektor. EU tillater:

- overføring av kvoter fra kvotepliktig sektor (én gang),
- overføring av utslippstillatelser mellom land,
- oppfyllelse av mål gjennom CO₂-opptak i skog og andre landarealer.
- sparing og låning fra et år til et annet (lån innenfor gitte regler).

I Stortingsmelding 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid* foreslår regjeringen Solberg at målet for ikke-kvotepliktige utslipp skal nås med "hovedvekt på innenlandske utslippsreduksjoner og med nødvendig bruk av EU-regelverkets fleksibilitetsmekanismer".

Basert på forslaget til regelverk vil Norge sannsynligvis få adgang til å bruke 5,5–11 millioner kvoter fra det europeiske kvotesystemet til å dekke utslippsbudsjettet. Regjeringen melder i St. Meld. 41 at den vil benytte seg fullt ut av denne fleksibiliteten.

Det gjenstående reduksjonsbehovet over perioden vil være rundt 20–25 millioner tonn. Regjeringen foreslår at det, "dersom det blir nødvendig og viser seg å være kostnadseffektivt", legges opp til at Norge også skal kunne benytte fleksibilitet i form av kjøp av utslippsenheter fra andre land. I stortingsmeldingen legges det med andre ord opp til at det, dersom det er kostnadseffektivt, kan være aktuelt å benytte seg av fleksibilitet ut over de 5,5-11 millioner tonn CO₂-ekvivalenter som tillates dekket ved hjelp av kvoter overført fra kvotepliktig sektor.

4.2 Tre mulige forhandlingsutfall

Mens Europakommisjonen mener et eventuelt samarbeid med Norge om felles oppfyllelse av Parisforpliktelsene bør innlemmes i EØS-avtalen på vanlig måte, har Norge altså foreslått en kompromissløsning, en såkalt protokoll 31-løsning (se del 3). Europakommisjonen har sagt seg villig til å diskutere det norske kompromissforslaget, men det gjenstår å se om EU vil akseptere et slikt kompromiss. Det tredje mulige utfallet er at EU og Norge ikke lykkes med å få på plass noen avtale om felles oppfyllelse. Da har regjeringen varslet at den vil benytte seg av internasjonale fleksible mekanismer for å oppnå målet om 40 prosent utslippsreduksjoner innen 2030. Det er fortsatt en del som er uavklart, og mens forgjengeren hadde et håp om enighet før sommeren 2018, har Klima- og miljøminister Ola Elvestuen nå varslet at forhandlingene med EU sannsynligvis vil ta lenger tid.

Europakommisjonen har uttrykt at den foretrekker en løsning innenfor rammen av EØS-avtalen. En slik løsning vil være både raskere og mindre ressurskrevende. I mai 2014 lyktes EU og Island å komme til enighet om felles gjennomføring av forpliktelsene i Kyoto-protokollens andre forpliktelsesperiode⁴, uten at dette ble innlemmet i EØS-avtalen på vanlig måte. Men siden den gang har det skjedd endringer som nok gjør EU mindre villig til å inngå slike tidkrevende og spesialtilpassede avtaler, særlig med Storbritannias beslutning om å tre ut av unionen og de pågående utmeldingsforhandlingene mellom EU og Storbritannia om vilkårene for uttredelse.

Stortinget vedtok rett før påske å samtykke til at EØS-komiteen kan innlemme EUs tredje energimarkedspakke i EØS-avtalen. På den ene siden kan man tenke seg at dette bidrar til å gjøre det vanskeligere for Norge å argumentere for at en avtale om samarbeid om utslippsreduksjoner i ikke-kvotepiktig sektor bør utformes som en protokoll 31-løsning. Men ACER-saken er ennå ikke behandlet av EØS-partner Island. Og på Island har to av tre regjeringspartier, Selvstendighetspartiet og Fremskrittspartiet, vedtatt at de er imot ACER og at de vil gå inn for å bruke EØS-avtalens vetorett. Det tredje regjeringspartiet, De venstregrønne, har foreløpig ikke fattet noe vedtak. Vil det styrke eller svekke Norges muligheter for en protokoll 31-løsning dersom Island nedlegger veto? Alle EFTA-landene må ratifisere før ordningen eventuelt blir en del av EØS-avtalen. Går Island inn for et veto, vil dette kunne stanse innføringen også i Norge. En mulighet da er at Norge og EU forhandler frem en løsning utenfor EØS-avtalen. Dette kan tenkes å styrke Norges forhandlingsposisjon med tanke på hvilken avtaleform som fremforhandles for samarbeid om utslippsreduksjoner i ikke-kvotepiktig sektor.

Det gjenstår fortsatt å se hva Island velger å gjøre når det kommer til et eventuelt bruk av vetoretten. En avklaring er ventet i løpet av våren. En faktor som kan komme til å spille inn, er at Island har uttrykt et ønske om tettere samarbeid med EU om utslippsreduksjoner i ikke-kvotepiktig sektor. I et eventuelt valg mellom "alt eller ingenting", er det usikkert om det vil være verdt det å nedlegge veto, all den tid Island ikke er tilkoblet EUs energimarked. At to EØS-medlemmer har uttrykt samme ønske om felles oppfyllelse av klimamålene med EU, bidrar i så tilfelle kanskje til å gjøre det mindre sannsynlig at utfallet for Norge blir en protokoll 31-løsning.

4.3 EUs nei til bilateral avtale - rakner den brede, norske koalisjonen?

Så er spørsmålet om den brede koalisjonen av alle partier fra Arbeiderpartiet til FrP om klimasamarbeid vil rakne når samarbeidet ikke lenger er en bilateral avtale utenfor EØS-avtalen, men et klimasamarbeid innenfor EØS-avtalen? Vi fikk antydning til svar i valgkampen 2017.

Da sa Venstre et ubetinget ja til en klimaavtale med EU, uansett avtaleform, mens Senterpartiet og Arbeiderpartiet argumenterte for et løsere klimasamarbeid - en protokoll 31-løsning. Verken Senterpartiet, Arbeiderpartiet eller Høyre ville si betingelsesløst ja til en slik klimaavtale med EU før de hadde sett innholdet i avtalen. SV støtter nasjonale utslippskutt fremfor klimasamarbeid med

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52014PC0290>

EU, uansett avtaleform. FrP har ikke vært på banen i dette spørsmålet, men vil ventelig følge regjeringspartnerne sine. Sp har vært klar på at det ikke er aktuelt å innlemme innsatsfordelingsforordningen i EØS-avtalen av hensyn til landbruket. Men et løst klimasamarbeid gjennom protokoll 31 kan imidlertid være aktuelt. KrF har heller ikke vært en aktiv deltaker i den offentlige debatten om klimasamarbeid med EU, men vil trolig akseptere en protokoll 31-løsning. Skulle en full klimaunion bli eneste valgmulighet, vil det bli svært interessant å se om partiet vil kunne akseptere dette. KrF vil trolig vurdere konsekvensene for landbruket inngående, men partiet vil nok også vurdere om kravet om selvråderett er forenlig med detaljert styring fra Brussel gjennom styringssystemforordningen.

Et klimasamarbeid gjennom en protokoll 31 – som holder landbruket ute av EØS, vil kunne få bred oppslutning i Ap. Men skulle en full klimaunion bli eneste valgmulighet, kan det være duket for debatt i Ap. Debatten vil også her handle om selvråderett er forenlig med detaljert styring fra Brussel gjennom styringssystemforordningen, men også om landbruk. Dermed kan motstanderne av EUs energiunion se sitt snitt til omkamp, og mobilisere mot også norsk tilknytning til også klimadelen av EUs energiunion.

4.4 Renaissance for CDM?

Det tredje mulige utfallet av forhandlingene mellom EU og Norge er at partene ikke lykkes med å få på plass noen avtale om felles oppfyllelse av 2030-målene. Da har regjeringen varslet at den vil benytte seg av internasjonale fleksible mekanismer. Fortsatt er mye uavklart når det gjelder hvilken form de internasjonale fleksible mekanismene vil ta i Parisavtalen, og hva et eventuelt omfang av tilgang på utslippstillatelser vil være (se f.eks. Stavins og Stove 2017).

Mens Island i sin NDC melder at de vil sende en revidert NDC dersom forhandlingene med EU om felles gjennomføring ikke skulle føre frem, har Norge varslet at målet om 40 prosent utslippsreduksjoner vil bestå uansett, betinget av tilgang på fleksible mekanismer i Parisavtalen. Med andre ord vil Norge for å oppfylle Parisforpliktelsen ha som mål kutte utslippene med 40 prosent innen 2030 i forhold til 1990-nivået uansett avtaleform med EU. Avtaleformen vil derimot ha mye å si for hvordan Parisforpliktelsen oppnås. Tabellen nedenfor oppsummerer noen av de viktigste forskjellene.

Tabell 1. Hva innebærer de ulike samarbeidsmodellene for Norge?

	Klimaunion	Protokoll 31	Ingen avtale
Bindende mål for utslippsreduksjoner i ikke-kvotepliktig sektor?	Ja	Ja	Nei
Straff ved manglende måloppnåelse av utslippsreduksjoner i ikke-kvotepliktig sektor?	Ja	Ja	Nei
Grenser for bruk av internasjonale fleksible mekanismer utenfor det europeiske systemet?	Ja	Ja	Nei
Vil styringssystemforordningen gjelde?	Ja	Forhandles	Nei
Vil nye klimamålsettinger i EU omfatte Norge?	Ja	Forhandles	Nei

Dersom det ikke blir noen avtale med EU om felles oppfyllelse av Parisforpliktelsene, vil Norge stå fritt til selv å definere i hvilke sektorer kuttene skal tas. I tillegg vil det heller ikke være noen begrensninger for bruk av internasjonale fleksible mekanismer. Med andre ord vil Norge eventuelt stå fritt til selv å bestemme hvorvidt forpliktelsen skal oppfylles ved hjelp av kutt hjemme eller ute. Og i motsetning til et samarbeid med EU om felles oppfyllelse av klimamålet, vil det heller ikke være noen formell sanksjonsmulighet å frykte dersom Norge ikke skulle nå sine reduksjonsmål. I Parisavtalen er det ingen formelle håndhevingsmekanismer.

5 Konklusjon og avsluttende betraktninger

Norge har gjennom Parisavtalen forpliktet seg til å redusere utslippene med 40 prosent innen 2030. Parismålet og Norges deltakelse i EUs kvotesystem vil ikke endres uansett om Norge velger å gå fullt inn i en klimaunion eller et løserte klimasamarbeid. Avtaleformen (union eller samarbeid) kan imidlertid få konsekvenser eventuelt nye klimamål og oppfølgingen av disse.

Avtaleform vil ha mye å si for hvordan Norges bidrag til Parisavtalen oppnås. Norge har varslet at Parismålet om 40 prosent utslippsreduksjoner vil bestå uansett forhandlingsutfall. Med andre ord vil Norge for å oppfylle sitt bidrag måtte kutte utslippene med 40 prosent innen 2030 i forhold til 1990-nivået uansett avtaleform med EU.

I et eventuelt samarbeid med EU vil det være stor adgang til fleksibilitet i hvor utslippsreduksjonene gjennomføres, enten nasjonalt eller i andre europeiske medlemsland. Men samarbeidet vil også forplikte, med sterkere grad av kontroll og håndheving av etterlevelse. Dersom det ikke skulle bli noen avtale mellom Norge og EU om felles oppfyllelse av 2030-målene, har regjeringen varslet at den vil benytte seg av internasjonale fleksible mekanismer. Det er foreløpig noe uklart hvilken form disse vil ta under Parisavtalen. Norge vil ikke være forpliktet til å redusere utslippene i ikke-kvotepliktig sektor med 40 prosent dersom forhandlingene med EU ikke skulle føre frem. Da vil Norge stå fritt til å definere i hvilke sektorer disse kuttene tas. Og det vil heller ikke være noen formell sanksjonsmulighet dersom det samlede målet i Norges bidrag til Parisavtalen på 40 prosent kutt i nasjonale utslipp ikke oppfylles.

Avtaleformen (union eller samarbeid) kan få konsekvenser for oppfølgingen av klimamålene. Her er stikkordet “styringssystemforordningen”. Ved full innlemmelse av klimadelen av energiunion i EØS-avtalen, vil det være naturlig å innlemme også styringssystemet. Ved en protokoll 31-løsning, er dette gjenstand for forhandlinger.

Også når det kommer til nye klimamål vil avtaleform – klimaunion eller et løserte klimasamarbeid under EØS – kunne ha betydning for Norge. Som fullverdig medlem av en klimaunion, vil Norges klimamål kunne følge av EUs nye mål. I et løserte klimasamarbeid, vil Norge sette egne målsetninger

Referanser

- Adapt Consulting (2012). Vekting av elektrisitet i energipolitikken. Tilgjengelig på: <https://www.energinorge.no/contentassets/935d2fa12aab41adb7b4793d49aa43bd/vekting-av-elektrisitet---sluttrapport.pdf>. Lesedato 15.04.2018.
- Christensen, L. (2017). Norges klimamål for 2030. Fra global til europeisk kostnadseffektivitet. CICERO rapport 2017:04. Tilgjengelig på: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2455039>. Lesedato 09.04.2018.
- Dagbladet (2015). Vil kutte utslipp med 40 prosent innen 2030. Tilgjengelig på: <https://www.dagbladet.no/nyheter/vil-kutte-utslipp-med-40-prosent-innen-2030/60818873>.
- Europakommisjonen (2006) *A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy*. Green paper. COM(2006)317. Tilgjengelig på <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0105:FIN:EN:PDF>. Lesedato 25.02.2018.
- Europakommisjonen (2015) *Energy Union Package. A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy*. COM(2015)80 final. Tilgjengelig på: http://ec.europa.eu/priorities/energy-union/docs/energyunion_en.pdf. Lesedato 25.02.2018.
- Fischer, S. & O. Geden (2015). The Changing Role of International Negotiations in EU Climate Policy. *The International Spectator* 50(1): 1-7.
- Geden, O. & S. Fischer (2008). Die Energie- und Klimapolitik der Europäischen Union. Bestandsaufnahme und Perspektiven. Baden-Baden: Nomos. Denkart Europa 8.
- Gullberg, A. T. (2013). Pressure or information? Lobbying for binding renewable energy targets in the European Union. *Review of Policy Research* 30 (6): 611-628.
- Gullberg, A. T. (2015). Lobbying in Oslo or in Brussels? The case of a European Economic Area country. *Journal of European Public Policy* 22(10): 1531-1550.
- Gullberg, A. T. & S. Aakre (2015). Norsk klimapolitikk: 2030-målene og tilknytningen til EU. Policy Note 2015:01. CICERO Senter for klimaforskning, Oslo, Norge, 26 pp. Tilgjengelig på: <http://www.cicero.uio.no/media/10640.pdf> Lesedato 01.04.2018.
- NTB 16/06/2017a. SV mener Helgesen er en tåkefyrste. NTB tekst.
- NTB 16/06/2017b. Ap: Klimatiltak mot Høyre og Frps vilje. NTB tekst.
- NTB 16/06/2017c. Venstre: – Fullt mulig å ta hele utslippskuttet i Norge. NTB tekst.
- Regjeringen (2015). Stortingsmelding 13 (2014-2015) *Ny utslippsforpliktelse for 2030 – en felles løsning med EU*. Tilgjengelig på <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/meld.-st.-13-2014-2015/id2394579/> Lesedato 02.04.2018.

- Regjeringen (2017a). Stortingsmelding 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-41-20162017/id2557401/sec2>. Lesedato 02.04.2018.
- Regjeringen (2017b). Prop. 129 S (2016-2017). *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Tilgjengelig på: https://www.statsbudsjettet.no/upload/Revidert_2017/dokumenter/pdf/prop129.pdf Lesedato 01.04.2018.
- Regjeringen (2018). *Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre*. Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/contentassets/e4c3cfd7e4d4458fa8d3d2bb1e43bcbb/plattform.pdf>. Lesedato 01/04/2018.
- Skovgaard, J. (2014). EU climate policy after the crisis. *Environmental Politics* 23(1): 1-17.
- Stavins, R. N. & R. C. Stowe (2017) Market Mechanisms and the Paris Agreement. Cambridge, Mass.: Harvard Project on Climate Agreements, October 2017.
- Szulecki, K., S. Fischer, A. T. Gullberg & O. Sartor (2016). Shaping the 'Energy Union': between national positions and governance innovation in EU energy and climate policy. *Climate Policy* 16(5): 548-567.

CICERO is Norway's foremost institute for interdisciplinary climate research. We help to solve the climate problem and strengthen international climate cooperation by predicting and responding to society's climate challenges through research and dissemination of a high international standard.

CICERO has garnered attention for its research on the effects of manmade emissions on the climate, society's response to climate change, and the formulation of international agreements. We have played an active role in the IPCC since 1995 and eleven of our scientists contributed the IPCC's Fifth Assessment Report.

- We deliver important contributions to the design of international agreements, most notably under the UNFCCC, on topics such as burden sharing, and on how different climate gases affect the climate and emissions trading.
- We help design effective climate policies and study how different measures should be designed to reach climate goals.
- We house some of the world's foremost researchers in atmospheric chemistry and we are at the forefront in understanding how greenhouse gas emissions alter Earth's temperature.
- We help local communities and municipalities in Norway and abroad adapt to climate change and in making the green transition to a low carbon society.
- We help key stakeholders understand how they can reduce the climate footprint of food production and food waste, and the socioeconomic benefits of reducing deforestation and forest degradation.
- We have long experience in studying effective measures and strategies for sustainable energy production, feasible renewable policies and the power sector in Europe, and how a changing climate affects global energy production.
- We are the world's largest provider of second opinions on green bonds, and help international development banks, municipalities, export organisations and private companies throughout the world make green investments.
- We are an internationally recognised driving force for innovative climate communication, and are in constant dialogue about the responses to climate change with governments, civil society and private companies.

CICERO was founded by Prime Minister Syse in 1990 after initiative from his predecessor, Gro Harlem Brundtland. CICERO's Director is Kristin Halvorsen, former Finance Minister (2005-2009) and Education Minister (2009-2013). Jens Ulltveit-Moe, CEO of the industrial investment company UMOE is the chair of CICERO's Board of Directors. We are located in the Oslo Science Park, adjacent to the campus of the University of Oslo.